Aastasaja alul tõusid mitmes kihelkonnas ja alevis ellu tuletõrje-seltsid, kes kohati (näit. Laiusel, asut. 1903. a.) oma otsekohese ülesande kõrval tegevad on iseäranis ka üldise hariduse edendamise alal.

1870. a. 1. märtsil leidis kinnituse ja hakkas samal aastal teotsema Tartus J. V. Jannseni juhatusel esimene Eesti Põllumeeste Selts, kelle eeskujul järgmisil aastail ka teisal — Pärnus, Viljandis — samasugused seltsid asutati, kuigi põllumeesteseltsi asutamise mõtteid ka mujal varemini oli mõlgutatud. Esialgse tegevuse avaldajaiks olid peaasjalikult ükskord kuus ärapeetavad koosolekud kõnedega; 1876. a. pani selts esimese eesti põllutöö-näituse Nuustakul toime, pärast järgnesid näitused Mustvees, Põltsamaal, Laiusel, Valgas, Tartus; hiljemini tulevad juurde põllumajanduslised kursused. 1898. aastast peale, kui J. Tõnisson E. Põllumeeste Seltsi esimeheks saab, kasvavad iga aasta ärapeetavad näitused väljapanekute ja vaatajate hulga poolest jõudsasti ja kujunevad väliselt ülemaalisteks sündmusteks ja kultuuritöö edendajaiks, esinedes varssi üheväärilistena sinnamaalsete Vaba Ökonoomia Sotsieteedi näituste kõrval, viimaks neist koguni ette jõudes, seejuures olles mõjuvaiks rahvusliku enesetunde tõstmise ja kinnitamise tegureiks karmimal venestamis-ajajärgul. Ka korraldas E. Põllumeeste Selts korralikke põllu- ja aiatöö-, mesilaste- ja majapidamise-, kontroll-assistentide, rehepeksu-masinistide jt. kursusi ja avas 1919. aastal „Vahil" põllutöö-kooli.

1899. aastal peeti Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi kokkukutsel esimene eesti põllutöö-kongress Tartus ära, kus muu seas eesti põllumeesteseltside keskkoha asutamise mõte liikuma pandi, mis vastava kesktoimkonna ellukutsumisega 1908. a. Pärnumaal Enge Põllumeeste Seltsi varju all teostatakse, kust ta 1911. a. Tartu E. Põllumeeste Seltsi juurde üle tuuakse ja 1913. a. valitsuse poolt kinnitatud iseseisva Põhja-Liivimaa Põllutöö-Keskseltsina oma tegevust Tartus jätkab. 1920. a. registreeritakse ta „Lõuna-Eesti Põllumeeste Keskseltsi" nime all. Oma ülesannet Eesti põllumeeste hariduslise ja majanduslise seisukorra parandamise sihis teostab Keskselts mitmesuguste toimkondade, inspektorite, instruktorite läbi ja ajakirja „Põllumehe" väljaandmise läbi ühes Põhja-Eesti Põllumeeste Keskseltsiga.

1902. aastal asutatakse Tartu Põllumeeste Seltsi algatusel Tartus esimene Eesti Laenu- ja Hoiu-ühisus, mis teerajajaks saab samalaadiliste ühisuste tekkimisele Eestis. Edasi kasvavad Tartu Põllumeeste Seltsist välja Tartu Eesti Majanduseühisus (1909. a.), Seemnevilja-ühisus, Sordiparanduse Selts, Aianduse- ja Mesinduseselts; mõni aeg töötab Tartu E. Põllumeeste Seltsi varju all ka, nagu eespool nimetatud, esimene Eesti lasteaed Tartus.

Kauemat aega on Tartu E. Põllumeeste Selts ainsaks sellelaadiliseks seltsiks Tartumaal. Alles 1895. a. tuleb tema kõrvale Kodavere põllumeesteselts, siis 1897. a. Võnnus, 1897. a. Rannus ja Ulilas, 1899. a. Otepääs ja Kuremaal, 1901. a. Laiusel jne.